

Eduard Prugovečki (1937. - 2003.)

Herak, Janko

Source / Izvornik: **Matematičko fizički list, 2004, 55, 66 - 66**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:217:050423>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

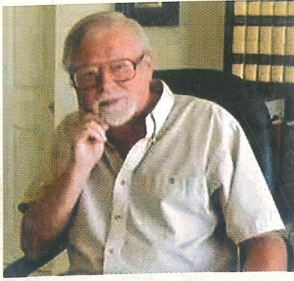
Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Science - University of Zagreb](#)

Eduard Prugovečki (1937. - 2003.)

U jesen 1951. godine u tadašnjem petom razredu jedne zagrebačke gimnazije iznenada se pojavio povučen, uplašeni momak, koji nije znao gotovo ništa riječi hrvatskog. Bio je to Eduard Prugovečki, rođen od oca Hrvata i majke Rumunjke u Temišvaru (Rumunjska), koji je svoj dotadašnji život proveo uglavnom u Bukureštu. Nevjerojatnom upornošću ubrzo je naučio jezik, počeo svladavati svo školsko gradivo, pročitao mnoštvo knjiga na hrvatskom i engleskom, počeo se zanimati ne samo za fiziku i matematiku nego i za filozofiju, sociologiju, glazbu i drugo. Nakon mature (1955.) studirao je fiziku na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu. Tijekom studija, zapazili su ga profesori Ivan Supek i Borko Jakšić kao posebno nadarenog za teoriju, te su mu pomogli da ubrzo nakon diplome ode na doktorski studij na Sveučilište Princeton u SAD. Nakon tri godine boravka i rada doktorirao je s disertacijom *O empirijskim i matematičkim osnovama kvantne mehanike*. U tom je djelu impresivnim matematičkim i filozofskim pristupom analizirao osnovne postavke kvantne mehanike. Ta je rasprava, s kasnijom razradom, poslužila za njegovu monografiju *Kvantna mehanika u Hilbertovom prostoru* (1971.). Nakon doktorata (1964.) u Princetonu ostao je još godinu dana na Institutu za napredne studije kojeg je vodio Robert Oppenheimer, poznat kao "otac" američke atomske bombe. U toj je instituciji Albert Einstein proveo posljednje 22 godine života i rada. Jedan od prvih Eduardovih poslova bio je upravo detaljna analiza (provjera svih postavki i matematičkih izvoda) Einsteinovih sabranih djela koja su se pripremala za objavljivanje. Naredne dvije godine proveo je na Odjelu teorijske fizike Sveučilišta kanadske provincije Alberte u Edmontonu, a potom odlazi za profesora primijenjene matematike na Sveučilište u Torontu. Tu ostaje do umirovljenja 1997. godine.

Prvih deset godina u Kanadi pokušava dublje razumjeti konvencionalnu kvantnu mehaniku pa su i njegovi radovi bili u tom području. No njegov je osnovni interes bio ujedinjenje kvantne mehanike i opće teorije relativnosti odnosno kvantnomehanička interpretacija gravitacije. To ga je stremljenje najprije dovelo do formulacije kvantne teorije u tzv. faznom prostoru. Rezultati znanstvenih radova iz ovog područja sistematizirani su i objedinjeni u njegovoj monografiji *Stohastička kvantna mehanika i kvantni prostor-vrijeme* (1984.). Ubrzo je uvidio da su za ostvarenje njegovog cilja potrebne nove geometrije. Tokom sljedećih nekoliko godina uspio je razviti pogodne kvantno-geometrijske okvire, teoriju koju je sustavno prikazao u svojoj narednoj monografiji *Kvantna geometrija* (1992.). Sa stajališta fizike glavna je primjena nove geometrije bila u području kvantne teorije polja u zakrivljenom prostor-vremenu i za kvantnu interpretaciju gravitacije. Njegov pristup ovim problemima bio je različit od pristupa drugih autora jer je njegova osnova izvedena iz temeljnih razmatranja teorije mjerenja, primjenom niza najnovijih matematičkih saznanja. Pritom se držao Diracovog principa matematičke ljepote i jednostavnosti. Ubrzo je pokazao da njegova teorija nudi dobru kvantnomehaničku sliku mnogih pojmova i relacija Einsteinove klasične teorije gravitacije. Svoja saznanja iz ovog područja, uobličena u jednu cjelinu, objavio je u posljednjoj monografiji *Principi kvantne opće relativnosti* (1995.). Prema vlastitoj tvrdnji ova knjiga ne predstavlja završenu teoriju nego samo okvir pristupa i ideja za dovršenje teorije.

Nažalost, Prugovečki nije imao mogućnosti provesti svoju ideju do samog kraja. Njegovo poimanje istine u duhu ideja velikih znanstvenika i mislilaca 19. stoljeća, kao što su Niels Bohr, Albert Einstein, Paul Dirac, Bertrand Russell i najveći teoretičar znanosti Karl Popper, bilo je u suprotnosti s operacionalizacijskim pojmom istine, definirane na temelju pripadnosti grupama moći, bilo u akademskom svijetu bilo u svakodnevnom životu. U dugogodišnjem sukobljavanju sa strukturama moći doživio je potpuni poraz. Zamoren borbom za svoje poimanje istine, intenzivnim radom sa 60 godina odlazi u mirovinu. Razočaran organizacijom sjevernoameričkog društva preselio se u Meksiko, gdje je proveo svojih posljednjih pet godina života. Tih je godina napisao dva futuristička romana, *Memoari budućnosti* i *Zora novog čovjeka*, te još neobjavljeno djelo *Memoari jednog znanstvenika*. Rezimirajući svoja životna dostignuća, posebno se osvrćući na svoje glavno životno djelo, kvantnu teoriju opće gravitacije zaključuje: "Ja se još nadam, da moja znanstvena ostavština neće završiti u smeću i da će jednog dana nova generacija kvantnih fizičara dalje razviti okvire ideja i rezultata koje sam ostavio". Shran neizlječivom bolešću, pretekraj 2003. godine umro je osamljen u svojem stanu u meksičkom gradiću Chapala.

Janko Herak, Zagreb